

Jak vypadaly Pardubice za Pernštejnů - uvidíme názorně

13.4.2022 - | Krajský úřad Pardubického kraje

Součástí dlouho očekávané perštejnské expozice na pardubickém zámku, kterou projektoval architekt Petr Všetečka se svým týmem TRANSAT architekti, bude i model tehdejšího města. Na jeho podobě se spolupodíleli historici Bohdan Šeda a Radek František Václavík. Než nově vybraná firma dokončí instalační mobiliář, je model prozatímně uložený v jednom ze sálů zámku.

„Věřím, že pokud už letos vše půjde bez problémů, otevřeme expozici s názvem „Pernštejnská rezidence – nejstarší renesance v Čechách“ někdy v druhé polovině léta. Model pak bude k vidění hned vedle rytířských sálů ve druhém nadzemním podlaží,“ uvádí náměstek hejtmana Pardubického kraje pro kulturu Roman Línek.

Co model ukáže?

Zadáním bylo na modelu ukázat, k jakým změnám došlo na pardubickém zámku, ve městě a v kulturní krajině okolo za vlády Viléma z Pernštejna a jeho synů. Zobrazená situace je z roku 1560.

„Nejprve jsme museli dle historických podkladů vytvořit projekt modelu, podle kterého je vyroben. Model města je dřevěný a celý je natřený bílou barvou. Jednotlivé stavby, které vyžadují větší podrobnost, jsou vytištěny na 3D tiskárně. Umístěn bude v zatemněné místnosti. Přímou na model bude směřovat videoprojekce, doplněná komentářem, která na bílé ploše postupně vykreslí popisované plochy, linie a objekty. Ukáže vývoj města Pardubic od 14. století, topografii perštejnské pevnosti a také související soustavu vodních děl,“ popsal Petr Všetečka.

Velkolepý obranný vodní systém

Model zachycuje i výsek říční krajiny, která prošla za Pernštejnů mnoha úpravami, aby mohl vzniknout velkolepý obranný vodní systém. „Největší plochu na modelu zabírá zámek a velký vodní příkop, který je vymezen dodnes částečně zachovanými hrázemi v podobě ulic Labská, U stadionu a část Sukovy Třídy. Velmi hezky to ukazuje ten obrovský rozměr opevnění zámku včetně dnešních Tyršových sadů, které už nejsme zvyklí vnímat jako součást opevnění,“ říká Bohdan Šeda.

Vodní příkopy bylo možné v případě potřeby poměrně rychle napustit vodou. V průběhu 16. a 17. století byl příkop alespoň část roku částečně napuštěn a víme třeba, že v ulici U Stadionu voda z příkopu poháněla panskou papírnu.

Městská řeka, což bylo upravené rameno řeky Chrudimky, obtékala hradby města, byla upravena v rámci velké přestavby za Viléma z Pernštejna po roce 1507 tak, aby tvořila spolu s přítoky a umělými kanály systém, který umožnil vodní příkopy rychle napustit. „Počítal s rozdíly hladin vody od 5 do 60 cm, aby voda různými strouhami protékla a měla stále spád. To byl úkol stavitelů a rybníkářů. Nejprve bylo potřeba zvýšit hladinu vody v Chrudimce a ještě ji posílit další vodou z Loučného kanálem Halda. Byl postaven nový jez u dnešních automatických mlýnů, aby bylo možné napouštět vodu jak do městského opevnění, tak do zámeckého příkopu i do strouhy protékající skrze jádro města,“ vysvětluje Šeda.

Kanál Halda začal Vilém stavět záhy po zakoupení města a byl dokončen v roce 1497. Je dlouhý 6 km a vede od jezu na řece Loučná, míjí Labe, kde je o 6 metrů výše, a vodu po říční terase dovádí až do

intravilánu města a vlévá se do zvýšené hladiny Chrudimky u dnešních Automatických mlýnů. Do městského příkopu tekla voda stavidlem z Chrudimky v místě dnešního Prokopova mostu, pokračovala kolem starého města dnešní Sukovou třídou k mlýnu Halda (na konci dnešní Pernerovy ulice) a potom se vlévala do Labe za dnešní telekomunikační ústřednou.

Co se nedochovalo

Na modelu je vidět, jak vypadalo také městské opevnění a je tu i několik staveb, které časem zanikly. Je to například Bílá brána v dnešní ulici Anežky České nebo velká věž za kostelem Zvěstování Panny Marie, kterou postavil Vojtěch z Pernštejna ve 30. letech 16. století. Uvidíte tu také původní zvonici u kostela sv. Bartoloměje, nebo tehdejší radnici na rohu Pernštýnského náměstí a Pernštýnské ulice s vysokou stanovou střechou. Městem tekla městská strouha, která poháněla tehdy městský, poté císařský mlýn, jehož velký objekt na modelu vidíme, stejně tak jako městská jatka poblíž. Podívat se můžete také, jak vypadalo tehdejší Zelené předměstí, tedy dnešní třída Míru, a Bílé předměstí směrem ke Kostelíčku.

Pozůstatky opevnění města u Krajského úřadu

Opevnění tehdejšího města je podobné jako opevnění zámku. Například v rozích starého města v místech bývalého okresního úřadu a za reálkou byly zemní rondely, na kterých stála nahoře ještě hradba s ochozem. Podobný rondel byl před Zelenou bránou a také před kostelem sv. Bartoloměje. „Části tohoto vnějšího opevnění města jsou viditelné v suterénu Krajského úřadu, kde bylo odkryto původní zdivo. Další části kamenných zdí z městských hradeb jsou vidět z chodby našeho úřadu směrem k zadním traktům domů na Pernštýnském náměstí,“ konstatuje Roman Línek.

Jak vypadal zámek za Pernštejnů

Zámecké valy se dochovaly do dnešních dnů téměř beze změny, stojí i Labská brána jako hlavní vchod do nádvoří. Směrem od Příhrádku k zámku tehdy ale nevedl dnešní násep, stál tam dlouhý dřevěný most, v jehož prostředku byly dva altánky. „Samotný palác doznal od Pernštejnů více změn. Vidíte, že tu chybí ta nejvyšší věž zvaná hláska. Vznikla totiž až ve druhé polovině 16. století za královské komory, stejně jako podklenutý most, který spojuje zámek a valy,“ poznamenává ředitel Východočeského muzea Tomáš Libánek a pokračuje: „Všimněte si také terasy nad vstupem do paláce, která byla postavená za Jana z Pernštejna. Navazovala na velký slavnostní sál (později zvaný císařský) a byla takovou vyhlídkou pro panstvo. Jenže způsobovala velké problémy, do dlažby zatékalo, takže byla za královské komory zastřešena a vytvořila jakýsi nástavec původního rizalitu.“

Nová cesta na sever vydržela do poloviny 20. století

Při promítání na model uvidíte také, jak vypadalo město za Arnošta z Pardubic. „Tenkrát tu bylo menší čtvercové náměstí, chyběl Příhrádek a původní panské sídlo byl menší gotický palác. Kolem něj vedla z náměstí cesta k brodu a později mostu přes Labe, která procházela dnešním Příhrádkem, současným zámeckým nádvořím a protínala později vystavěný severní rondel. Vilém zámek přestavěl. Zbořil gotický palác a postavil tříkřídlou dispozici, kterou jeho synové doplnili o východní křídlo. Nejprve ho obklopil menším opevněním se čtyřmi válcovými baštami, z nichž je dnes dochována jediná, kterou vidíme hned při vstupu na nádvoří, poté se hradby rozrostly do celého valu s rondely. Tím pádem musel cestu k mostu na Labi vést jinudy, a to dnešní Labskou ulicí. To byla hlavní komunikace z Pardubic směrem na Hradec Králové až do poloviny 20. století, než byl postaven Wonkův most,“ doplnil Bohdan Šeda.

<https://www.pardubickykraj.cz/aktuality/116094/jak-vypadaly-pardubice-za-pernstejnu-uvidime-nazor>

[ne](#)